

**LEONARDO DA VINCHINING ANATOMIK IZLANISHLARI MAXSULI
“VITRUVIAN ODAM” ASARINING YARALISH TARIXI**

Nilufar Abdumutalib qizi Kurbanova

Namangan davlat universiteti

Tasviriy san'at va amaliy bezak

san'ati yo'nalishi II kurs magistranti

Annotatsiya: *Maqolada Leonardo da Vinchining anatomik izlanishlari maxsuli “Vitruvian odam” asarining yaralish tarixining prognozlari, undagi yashirin sirlarga turli soha vakillari tomonidan berilgan turlicha fikrlar aks ettirilgan.*

Kalit so'zlar: *Vitruvian odam, oltin nisbat, inson qomati nisbatlari, plastik anatomiya.*

Ming yillar davomida yer yuzida yashovchi odamlar o'ziga savol berib keladi. Kim u? Va u nima uchun yashaydi? Uni kim yaratgan? Va uning maqsadi nima? U bu haqda qanchalik ko'p o'ylay boshlasa, shunchalik ko'p savollar tug'iladi.

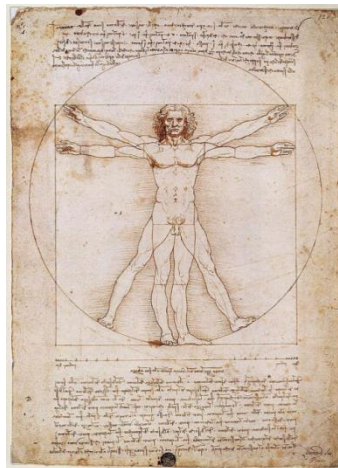
Har bir inson tungi musaffo osmonga tikilib, bahslashadi ...

Va uzoq yulduzlardan tashqarida nima bor? Uzoq va sovuq fazoda bizga o'xshash aqlli mavjudotlar bormi? Bu savol anchadan beri birinchi o'rinda turadi.

Ammo keyin yangi kun keladi va hayotning bo'roni, kundalik hayot va boshqa narsalar paydo bo'ladi. xayolparast fikrlarni tashlab, dunyoviy tashvishlarga berilish boshlanadi.

Lekin ayrim insonlarga uyqudan voz kechib, kechalari ma'lum bir sirlarga qandaydir dalillarni qidiradilar. Dunyoning turli chekkalaridagi olimlar o'zlarining dunyo yaralishidagi falsafiy qarashlarini ilmiy faktlarga asoslangan holda ularning mavjudligini ilmiy dalillarga tayanib, rad etish yoki to'g'riligini isbotlashga urinadilar. Ko'plab manbaalarni tahlil qiladilar, izlanadilar.

Turli hil faktlar bilan to'qnashar ekan undagi asl mohiyatni topishga, sirini fosh etishga harakat qiladi.

Leonardo da Vinchi. Vitruvian odam.

Insoniyatni mana 500 yildir kim o'ylantirayotgan o'ziga qayta qayta magnit singari tortayotgan asarlardan biri, bu Leonardo da Vinchining Vitruvian odam asaridir. Bu nafaqat Leonardo da Vinchining eng taniqli rasmlaridan biri, balki ommaviy axborot vositalarida eng ko'p tarqalgan rasm. U ko'pincha turli xil darsliklarda uchraydi, reklama roliklarida va plakatlarda ishlatiladi va hattoki filmlarda titraydi. Bu rasmni biz ko'p marotaba ko'ramiz. Lekin hech ahamiyat bermaymiz. Bu rasmni kim chizganligini bilasiz-u, ammo nima maqsadda chizganligi haqida hech o'ylab ko'rganmisiz?

Nima sababdan Leonardo da Vinchining kundaligiga chizilgan bu oddiygina rasm shuncha yillardan beri insoniyatni o'ylantiradi. Ular o'rtasida bahs munozaraga sabab bo'lib keladi.

Vitruvian odam, ham tasviriy san'atning durdonasi, ham ilmiy izlanishlar samarasidir. Ushbu rasm Leonardoning mashhur Rim me'mori Mark Vitruviusning asarlaridan biriga bag'ishlangan kitobiga 1492 yilda illyustratsiya sifatida yaratilgan. "Vitruvian odam" - bu o'z davrining inson qiyofasining ideal nisbatlarini namoyish etishning aqlli va ilg'or usuli. Ikki shaklda, ikki holatdagi odamning qiyofasi tasvirlangan. Bunday holda, tasvirlarning konturlari bir-birining ustiga joylashtirilgan hamda navbati bilan kvadrat va aylana shakliga chizilgan. Ikkala geometrik shaklning umumiy aloqa nuqtalari mavjud. Ushbu rasm Vitruviusning "Arxitektura to'g'risida" kitobida qoldirgan tavsifiga ko'ra erkak tanasining to'g'ri nisbati qanday bo'lishi kerakligini ko'rsatadi

Bu rasmni har bir tadqiqotchi o'zgacha uslubda taxlil qiladi.

Matematika nuqtayi nazaridan qaralganda Da Vinchining chizmasi kundaligida "Proportions Canon" deb nomlangan. Haqiqat shundaki, rassom ma'lum bir "phi" raqamiga ishonib, uni ilohiy deb atagan. U tirik tabiatda yaratilgan har bir narsada bu raqam borligiga amin edi. Biroq, da Vinchi me'morchilikda u tomonidan olingan "ilohiy nisbat" ga erishishga harakat qildi, ammo bu Leonardoning mujassam bo'lmagan g'oyalaridan biri bo'lib qoldi. Biroq, Vitruvian odam "phi" ga muvofiq to'liq tasvirlangan, ya'ni rasmda - ideal insonning modeli.

Ushbu eskiz chizilgan modelning ta'rifi yo'qligi sababli, ba'zi san'atshunoslar Leonardo "Vitruvian odam" ni o'zidan tortib olgan, ya'ni bu uning avtoportreti bo'lishi mumkin deb o'ylashadi.

London Imperial kolleji jarrohi Xutan Ashrafyan, mashhur rasmni yaratilganidan 521 yil o'tgach, eskizda tasvirlangan odam inguinal churra borligini va uning o'limiga olib kelishi mumkinligini aniqlagan.

Afsonaviy Vitruvian odamning asosiy sirlaridan biri - uni aslida kim yaratganligi haqidagi savol. 2012 yilda Leonardo umuman bu rasmni chizmagan degan da'volar bor edi. Mashhur obrazning muallifi uning do'sti, iste'dodli me'mor Jakomo Andrea de Ferrara bo'lishi mumkin degan tahminlar ilgari surildi. Leonardoga hamrohlik qilgan yozuvlariga ko'ra, u qadimgi Rim me'mori Vitruviusning risolalarida tasvirlanganidek

(erkak) inson tanasining nisbatlarini aniqlash uchun yaratilgan; Leonardo quyidagi izohlarni yozgan:

- to'rt barmoqning eng uzun uchidan eng pastki poydevorigacha uzunligi kaftga teng

- oyoq to'rt kaft
- tirsak - oltita kaft
- odamning bo'yi barmoq uchidan to'rtta tirsak (va shunga mos ravishda 24 kaft)
- qadam to'rt kaftga teng
- inson qo'llarining uzunligi uning bo'yiga tengdir
- soch turmagidan iyagigacha bo'lgan masofa uning balandligining $1/10$ qismidir
- bosh tojidan iyagigacha bo'lgan masofa uning balandligining $1/8$ qismiga teng
- tojdan ko'krak uchigacha bo'lgan masofa uning balandligining $1/4$ qismidir
- maksimal elkasi kengligi uning balandligining $1/4$ qismidir
- tirsakdan qo'l uchiga masofa uning balandligining $1/4$ qismiga teng
- tirsakdan qo'l tiqigacha bo'lgan masofa uning balandligining $1/8$ qismiga teng
- qo'l uzunligi uning balandligining $2/5$ qismidir
- iyakdan burungacha bo'lgan masofa uning yuzining $1/3$ uzunligiga teng
- soch turmagidan qoshgacha bo'lgan masofa uning yuzi uzunligining $1/3$ qismiga

teng

- quloq uzunligi yuzning $1/3$ qismi
- kindik aylananing markazidir

Vitruvian odam chuqur falsafiy habar bilan bir qatorda ma'lum bir ramziy ma'noga ega. Kvadrat moddiy soha, doira esa ma'naviy soha sifatida talqin etiladi. Tasvirlangan odamning tanasi bilan raqamlarning aloqasi koinotning markazida bir hil kesishishdir. Inson qomatining markazi kindik sohasi esa yer markazi yadroni borligining belgisi edi.

O'z isbotini topmagan yana bir qiziqarli qarashlarda biri bu "Vitruvian odam" rasmida erkak va ayol obrazining borligi. Bizning hayotimizni erkak va ayollarsiz tasavvur qilish mumkin emas. Shunday ekan bu rasmni balki orqa tomonida ayol rasmi tushirilgandir. Balkim bu rasmni boshqa tomonidan ko'ra olganimizda ko'rgan bo'larmidik degan o'z javobini topmagan savollar ham bor.

Leonardo da Vinchi oltin nisbatni isbotlaganidan keyin ham, insonning paydo bo'lishi sirlari kamaymagan. Aksincha, savollar ko'paya boshladi. Sirli bo'lgan "Vitruvian odami" tobora jozibali, sirli va muhokamalarga boy bo'lib bormoqda. Mark Vitruviyning 500 yildan keyin asariga chizilgan chizma 500 yildirki o'rganiladi. Hali xanuz aniq bir javobga ega bo'lmagan ushbu asar shubxasizkim ko'plab fanlarning rivojiga o'zining ulkan xissasini qo'shdi. U orqali anatomiya rivojlandi bu esa Tasviriy san'atda Uyg'onish davrini boshlab berdi, rivojlanishlar uchun poy qadam bo'ldi. Tasviriy san'at sohasiga kirib kelayotgan yosh rassomlar uchun Leonardo da Vinchi

aytib o'tgan oltin nisbat esa, inson qomatini realizm uslubida ishlash uchun qo'llanma bo'lib xizmat qilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. E.V.Lvova. "Пластическая анатомия". Chelyabinsk, 2016.
2. M.T.Rabinovich."Odam, to'rt oyoqli hayvonlar va parrandalar plastic anatomiyasi va uni rasmda tatbiq qilish".Toshkent. O'qituvchi. 1980.
3. B.G.Jabborov. "Akademik qalamtasvir asoslari". Toshkent. Innovatsiya-Ziyo.2022
4. D.Pulatov.Tasviriy San'at tarixi (Qadimgi dunyo san'ati). Namangan.2018